
KNJIŽNA POROČILA IN OCENE BOOK REVIEWS

236

EUGEN E. ROOSENS, *Creating Ethnicity - The Process of Ethnogenesis*, Catholic University of Leuven, Belgium *Frontiers of Anthropology*, Volume 5, 1989, 167 Str.

Avtor knjige Eugen E. Roosens je predstojnik katedre za antropologijo na Katoliški univerzi Leuven v Belgiji in hkrati vodja mednarodnega raziskovalnega projekta *The Culture of Ethnic Minorities*, ki poteka od l. 1974 in se odlikuje z obsežnim terenskim raziskovanjem na vseh petih celinah. Pričujoča knjiga je rezultat desetletnih terenskih raziskav v sklopu tega projekta.

Omeniti je še treba, da Evgeen E. Roosens sodeluje kot gostujoči predavatelj tudi na univerzah v ZDA, Kanadi in Zairu. S svojega raziskovalnega področja je objavil obsežen opus razprav.

Doslej so bili v raziskovalnem sklopu *The Culture of Ethnic Minorities* obdelani ti projekti:

Sicilijanci na Siciliji in v Belgiji (primerjalno), Berberi v Maroku in v Belgiji (primerjalno), Indijanci Ajmara v Boliviji, Huronski Indijanci v Quebecu, Kanada, etnična skupina Luba v Zairu in migrantske etnične skupine v Belgiji.

V pričujoči knjigi so predstavljena avtorjeva teoretska izhodišča pri raziskovanju etnične identitete v povezavi z njegovimi terenskimi raziskovanji med Huron Indijanci (Quebec), Indijanci Ajmara (Bolivija), etnično skupino Luba (Zaire) in muslimanskimi migranti v Belgiji.

Osrednje zanimanje je torej posvečeno vidikom etnične identitete in etnogeneze, ki jo avtor definira kot *proces* samorazumevanja etnične skupine vključno z vsemi aktivnostmi, ki jih izvaja, da bi jo tudi druge skupine videle tako.

Temeljno vprašanje, ki mu avtor sledi skozi vse svoje raziskovalno delo, je vprašanje, *kaj bistveno določa etnično identiteto*. To razmišljanje postavi v naslednje razmerje: NARAVA - KULTURA, KULTURA - ETNIČNA IDENTITETA.

Je etnična identiteta naravno dana identiteta ali je proizvod kulturno-socioloških mehanizmov? Ali temelji na skupnem (krvnem) izvoru

etnične skupine in njeni (starodavni) kulturni tradiciji? Ali pa se lahko etnična identiteta oblikuje tudi neodvisno od teh postavk?

Z izsledki terenskih raziskav nam avtor ponazori svojo ugotovitev, da etnične identitete raziskovalnih (omenjenih) etničnih skupin niso posledek kontinuitete tradicionalnih ("objektivnih") kulturnih prvin, ampak se etnična identiteta lahko preoblikuje, okrepi ali šele konstituira prav v sodobni družbi.

Poudariti je treba, da gre pri opisanih raziskanih etničnih skupinah za avtohtone prebivalce, ki so na svojem ozemlju tako ali drugače prišle pod nadvlado "bele civilizacije" (bodisi pod neposredno nadoblastjo ali "samo" posredno s sprejetjem ekonomskih in političnih vrednot zahodne civilizacije). Prav tako smo tudi pri muslimanskih migrantih v Belgiji priča srečanju različnih kulturnih sistemov. Tako avtor naglasi neposreden vpliv evropske kulture na (pre)oblikovanje etnične identitete avtohtonega prebivalstva.

Kvaliteta avtorjevega znanstvenega prispevka je v tem, da se območja in zgodovinske okoliščine, vključno s sodobnimi razmerami opisanih etničnih skupin, med seboj tudi v bistvenem razlikujejo tako, da ne potrjujejo enega vzorca rezultatov. Avtorjeva teoretska izhodišča skupaj z njegovim terenskim delom tako ne morejo tvoriti ene raziskovalne (ideološke) doktrine pri raziskovanju etnogeneze.

Njegove terenske izsledke lahko na tem mestu povzamemo le v zelo zgóšeni obliki.

Osrednje zanimanje je Evgeen E. Roosens namenil raziskovanju etnične identitete Huron indijancev v Quebecu. Njihovemu razvoju je sledil skozi dolgo obdobje od leta 1968 do 1982 (k terenskemu delu pa seveda sodi tudi študij vsakovrstnega arhivskega in drugega pisnega gradiva), prezentacija izsledkov pa obsega kar dobro polovico knjige (strani 21-114).

Huronci nimajo več svojega jezika. Rezervat je njihova poslednja lastnina, hkrati pa ima tudi velik simbolni pomen. Temelj njihove etnične identifikacije je emocionalna navezanost na predstavo o sebi, ta predstava o njih samih pa temelji na stereotipu, kakor se je o severnoameriških Indijancih izoblikoval od "zunaj". To stereotipno podobo utrjujejo predvsem s tradicionalno rokodelsko dejavnostjo (izdelovanje usnjenih škornjev in čevljev), kar dobiva značaj folklorne, saj njihovi "tradicionalni" predmeti niso podobni ne tistim iz predkolumbijske dobe ne tistim iz 19. stoletja, ampak gre za tako imenovano popačeno podobo. *Kljub temu pa je njihova etnična identiteta izredno močna*, avtor govori o *neo-kulturi*.

Etnično identiteto utrjuje tudi njihov pogled na svojo zgodovino. Ta pogled se odmika od zgodovinskih dejstev in je ideološko-romantičen.

Avtor tukaj poudarja zanimiv primerjalni vidik dvojnega pogleda na zgodovino, to je pogled od "znotraj" in pogled na "zunaj". Sprašuje se namreč o razlikah, pa tudi o stičnih točkah pri prikazovanju zgodovine Huroncev po zgodovinarjih in po Huroncih samih.

Za razumevanje položaja huronske etnične skupine je pomembna tudi avtorjeva analiza kriterijev kanadske administracije, ki vodi popis, statistiko in register te etnične skupine.

Kdo je Indijanec in kdo ne, je še vedno predmet razprav, v katerih pa se zdi, da prevladujejo kulturno-politični argumenti vladne administracije, katerim so podrejene tudi "objektivne biološke" danosti.

Kakšni so torej kriteriji za vpis v uradni register?

Sorodstvena linija se veže na očeta, poreklo matere je irelevantno. Če je oče vpisan v registru kot Indijanec, je Indijanec tudi otrok, neodvisno od porekla matere (Francozinja, Angležinja...). Paradoksalno pa je, da šteje poreklo stare matere, očetove matere. Če le-ta ni bila registrirana kot Indijanka po svojem izvoru, potem vnuk, sin Indijanca, ob polnoletnosti izgubi ta status.

Vsaka ženska, ki se poroči z Indijancem, je registrirana kot Indijanka, in vsaka ženska, registrirana ob rojstvu kot Indijanka, izgubi ta status, ko se poroči z Neindijancem, in njuni otroci imajo status Neindijancev.

Huronci se tako delijo na "registrirane" Indijance in na mestice ("or Indians without status"), in čeprav kriterije določa "neindijanska" vladna administracija, se z njimi strinjajo in jih utrjujejo predvsem registrirani Indijanci, ki živijo v rezervatu.

238

Poleg ekonomskega statusa, ki ga ohranjajo s tem (saj s povečanim številom članov v rezervatu ne bi dobili tudi večjih sredstev, ki jim jih namenja vlada), jih v tem utrjuje tudi emocionalno prepričanje, da so sami pravi predstavniki huronske etnične kulture.

Indijanci *Ajmara* v Boliviji živijo proč od večjih urbanih naselij, njihov stik s Španci se zanje ni končal tako tragično, saj so se Španci med njimi asimilirali, oni pa so ohranili svoj jezik in tudi nekatere oblike socialne organizacije. Sprejeli so sicer krščansko vero, ker menijo, da so materialne dobrine "bele civilizacije" (ki jih zelo cenijo) sad dobrote "belega boga", vendar pa so novo vero močno preželi s svojimi starimi magičnimi obrasci.

V času raziskave (1975-1980) pa so bili popolnoma usmerjeni v urbanizacijo in so sprejemali vrednote zahodnega ekonomskega sistema.

Ker v zgodovini niso bili radikalno neposredno ogroženi, danes pa nimajo konkretnih neposrednih stikov z vsakdanjim življenjem v večjih urbanih naseljih, njihovo dožemanje zunanjega sveta ne temelji na njegovem poznavanju, ampak na njegovem idealiziranju. Torej je njihov pogled na vzporedno "belo civilizacijo" idiličen, saj opažajo zgolj pozitivne vidike ekonomskega razvoja.

Ta pogled jim določa "vmesno" pozicijo, ko so razdvojeni med svojo "primarno" kulturo in novimi vrednotami. To jih je pripeljalo v avtodestrukcijo, v zavestno odrekanje svoji etnični identiteti.

V tretjem razdelku nam Eugene E. Roosens prikaže razvoj današnjih dveh etničnih skupin *Luba* in *Luluva* v *Zairu*, ki sta se po njegovih teoretskih izhodiščih in terenskih izsledkih kot etnični skupini konstituirali šele v petdesetih letih 20. stoletja.

Prvotno se je skupina *Luba* naselila na ozemlje skupine *Luluva*. Na tem ozemlju so živeli skupaj v plemenski ureditvi, brez večjih medsebojnih kulturnih razlik.

Premik so naredili pripadniki skupine *Luba*, ki so prvi sprejeli nov način življenja, kakršnega so jim ponujale bele oblasti. Sprejeli so krščanstvo, šolanje v misijonarskih šolah, kasneje službe v državni upravi, odhod v večja urbana središča in sčasoma so se začeli vse bolj vključevati v višji socialni sloj urbanih središč.

Spori so se začeli radikalizirati v petdesetih letih z uvedbo lokalnih volitev, ko je postalo jasno, da bo prevladala ena ali druga skupina.

Politični položaj je vzpodbudil konstituiranje dveh etničnih skupin z militantno etnično zavestjo, kar je pripeljalo tudi do krvavih medsebojnih obračunavanj.

Po avtorjevem mnenju je konstitucija etnične identitete Luba in Luluva posledica sodobnih političnih procesov in zahodnih kriterijev politike in oblasti.

V četrtem razdelku avtor predstavi socialne in kulturne okoliščine prve, druge in tretje generacije muslimanskih ekonomskih migrantov v Belgiji. Podrobneje želi analizirati in popisati predvsem odnos tretje generacije migrantov do lastne kulturne tradicije in sodobne oblike njihove etnične identifikacije danes.

Pri tem ugotavlja, da tretji generaciji "domača" kultura postaja *objekt*, ki ga gledajo z distance. V tem procesu tradicija postaja predmet *izbire*, bodisi da za lastno etnično identifikacijo iz nje izberejo posamezne prvine ali pa jo skušajo popolnoma in v celoti zanikati.

Srečamo se torej z nasprotnima si procesoma (in oba sta radikalna) : popolnim zanikanjem etnične identitete na eni strani in z neokulturo in militantno etničnostjo, ki se pojavlja, ko se dejansko že izgubi stik s primarnimi kulturnimi elementi, na drugi strani.

Avtorjev raziskovalni interes torej sledi dvema vzporednima procesoma. Najprej gre za proces vključevanja avtohtonih etničnih skupin v nov sistem ekonomskih in političnih vrednot, ki so ga uveljavili evropski prišleki. V tem procesu so se preoblikovale tudi mnoge (pri nekaterih pa kar vse) tradicionalne kulturne prvine. Drug vidik je potemtakem razmerje med vplivom tradicionalnih kulturnih prvin in vplivom sodobnih dejavnikov na etnogenezo proučevanih etničnih skupin.

Avtor tu ponuja zanimivo ugotovitev, da posledica izgube identitete tradicionalnih kulturnih prvin ne pomeni tudi zatona etnične identitete, ali boljše etnične zavesti, ampak se ta (primer Huronskih Indijancev in tretja generacija muslimanskih migrantov v Belgiji) lahko celo okrepi oziroma radikalizira.

Zanimivo je pravzaprav dejstvo, da neobstoj "objektivnih" kulturnih prvin sovпада z močno etnično identifikacijo, da pa se pri etnični skupini, ki je ohranila velik del tradicionalne strukture, srečamo z negativno etnično identifikacijo (Indijanci Ajmara).

Zaradi teh izsledkov avtor zagovarja teoretsko izhodišče, ki zanika enačenje etnične identitete s prezentacijo "objektivnih" prvin kulturne identitete. Po njegovem mnenju so pojma kulturna identiteta in etnična identiteta pretesno povezovale ali ju celo enačili, v smislu, da že same objektivne kulturne prvine opredeljujejo podobo etnične identitete. Upoštevati je namreč treba dejstvo, da kulturne prvine, ki jih etnična skupina izbere kot pomembne za svojo etničnost, ne ustrezajo tudi njihovi kulturni celovitosti. Prikaz njihove etnične identitete ni enak kulturni celovitosti, ampak vsebuje le *izbor* kulturnih prvin. Ti označevalci etnične identitete pa se s časom spreminjajo. Zato se avtor zavzema za prepoznavanje *mehanizmov*, ki naglašajo izbrane označevalce etnične identitete. S tem sledi Barthovi usmeritvi, ki ne priznava več "objektivnih" označevalcev kot samih po sebi povednih in dokončnih.

Izrazito poudarja politične in ekonomske mehanizme ter meni, da sicer ne moremo enačiti etničnosti in kulture, so pa prav etničnost in z njo mehanizmi

samo-identifikacije najbolj povedni pri raziskovanju kulture in družbene organiziranosti.

Pri raziskovanju etnične identitete je temeljno to, da vsi dejavniki iz kulturne, družbene in psihološke sfere nastopajo med seboj prepleteni in soodvisni; z enim brez drugega ne moremo zajeti etnične identitete v njeni celovitosti.

Daša Hribar